

בנפול אויבך אל תשמח שביעי של פסח תשס"ז

#1 **משלי פרק כד** - בנפול אויבך אל תשמח, ובכשלו אל יגל לבך: פן יראה ה' ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו:

#2 **מס' אבות ד:יט** - שמואל הקטן אומר (משלי כד) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו:

#3 **פ' הרמב"ם שם** - ואף על פי ששלמה הוא אשר אמר זה הציווי, אבל החכם הזה היה מחנך בזאת המידה ומזהיר מזאת העבירה.

#4 **איוב פרק לא:כט-לא** - אם אשמח בפיך משנאי והתעברתי כי מצאו רע: ולא נתתי לחטא חפי לשאל באלה נפשו: אם לא אמרו מתי אהלי מי יתן מבשרו לא נשבע:

#5 **מלבי"ם שם** - אם אשמח - גם אל תאמר שבאו עלי יסורים על ששמחתי על מפלת שונאי דכתיב בנפול אויבך אל תשמח פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו, עז"א שלא שמחתי בפיך משנאי...

#6 **ילקוט שמעוני משלי רמז תתקס** - בנפול אויבך אל תשמח, וכן צוה המקום כי תראה חמור שונאך, כי תפגע שור אויבך...וכן אתה מוצא בנח שאסר עליו תשמיש בשעת המבול:

#7 **שמות פרק כג** - כי תפגע שור אויבך או חמורו תענה השב תשיבנו לו. כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו.

#8 **מס' מגילה י:** - אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (שמות יד) ולא קרב זה אל זה כל הלילה - בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין ביס ואתם אומרים שירה

#9 **ילקוט שמעוני תורה פרשת אמור רמז תרנד** - אתה מוצא שלש שמחות כתיב בחג ושמחת בחגך, והיית אך שמח, ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, אבל בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת. למה? ...בשביל שמתו בו המצריים.

#10 **בית יוסף אורח חיים סימן תצ** - כל הימים של חול המועד ושני ימים אחרונים של י"ט קורין ההלל ואין גומרין אותו. כך מפורש בערכין פרק ב' (י). והתם יהבינן טעמא מאי שנא בחג דאמרין כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרין כל יומא. ושבלי הלקט (סי' קעד סט): כתב בשם מדרש הרנינו פרשת סוכה שהטעם שאין גומרין ההלל כל ימי הפסח הוא לפי שנטבעו המצריים וכתביב (משלי כד יז) בנפול אויבך אל תשמח.

#11 **שו"ע או"ח תצ:ד** - כל הימים של חולו של מועד ושני ימים אחרונים של יום טוב, קורים ההלל בדילוג כמו בראש חודש.

#12 **משך חכמה שמות יב:טו** - ...להורות שלימות מצוותיו יתברך כי כל העמים בדתותיהן הנימוסיות יעשו יום הנצחון יום מפלת אויביהם לחג הנצחון, לא כן בישראל המה לא ישמחו על מפלת אויביהם ולא יחוגו בשמחה ע"ז וכמו שאמר בנפול אויבך אל תשמח...ולכן לא נזכר בפסח חג המצות "כי בו עשה במצרים שפטים" רק "כי הוציא ד' את ב"י ממצרים" אבל על מפלת האויבים אין חג ויו"ט לישראל. ולכך על נס חנוכה אין היום מורה רק על הדלקת שמן זית וחינוך בית ד' וטהרתו והשגחת אלקים על עמו בית ישראל...וכן בנס פורים לא עשו יו"ט ביום שנתלה המן או ביום שהרגו בשונאיהם, כי זה אין שמחה לפני עמו ישראל, רק היו"ט הוא בימים אשר נחו מאויביהם...שאין השמחה רק על המנוחה לא על יום ההרג בשונאיהם...וכן מפורש בילקוט רמז תרנ"ד שלכן לא כתב שמחה בפסח ואין גומרין ההלל כל ז' משום בנפול אויבך אל תשמח.

#13 **שו"ת יביע אומר חלק ו - או"ח סימן מא** - (בענין אמירת הלל ביום העצמאות) ולכאורה י"ל עוד לפמ"ש מרן הב"י א"ח (סי' ת"צ), שכי השבולי הלקט בשם מדרש הרנינו, שהטעם שאין אומרים הלל בשביעי של פסח, לפי שאז נטבעו המצרים ביס, וכתביב בנפול אויבך אל תשמח...ולפי"ז בני"ד שע"י המלחמות נהרגו רבים מבני ברית ומשאינם בני ברית, אין לומר שירה. וההלל שאומרים בימי חנוכה, היינו על נס פך השמן...

#14 **רמ"א או"ח תעג** - הגה: ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבע (ד"ע) כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן, וכן כשמזכיר המכות דצ"ך עד"ש באח"ב בכלל ובפרט, הכל ט"ז פעמים (מהרי"ל).

#15 **מס' ערכין י.** - מאי שנא בחג דאמרין כל יומא, ומאי שנא בפסח דלא אמרין כל יומא? דחג חלוקין בקרבנותיהן, דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן.

#16 תורה תמימה שמות יד: ט - ולפי"ז צ"ע במש"כ מקצת פוסקים בשם מדרש הרנינו [הובא בב"י או"ח סי' ת"צ] טעם שאין גומרים הלל בחוה"מ וביו"ט האחרון של פסח מטעם מעשה ידי טובעים בים וכו', והלא חזינן דמשה וישראל אמרו שירה בשביעי של פסח וגם אנו קוראים השירה באותו היום, והיינו מטעם שכתבנו שאין קפידא שלא לומר רק בלילה, וגם מבואר במכילתא דביום שביעי של פסח אמרו גם המלאכים שירה. ולבד זה לא ידעתי מה דחקום לאלה הפוסקים ומדרש הרנינו לטעם זה אחרי דבערכין י: מפורש הטעם מה שאין גומרים ההלל בחוה"מ ובשביעי של פסח כמו בסכות, מפני שימי הפסח אינם חלוקים בקרבנותיהם כמו חג הסכות והלל שלם בא ביום קרבן מיוחד, וטעם זה יותר נכון מטעם המדרש, משום דלטעם המדרש אינו מבואר כ"כ איזה חילוק בין הלל שלם לחצי הלל, הא זה וזה שירה הוא, וצ"ע.

#17 הגדה של פסח - שְׁפוֹךְ חַמְתְּךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַל מַמְלְכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ: כִּי אֶכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נְוֵהוּ הַשָּׁמַיִם: שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעֲמֻךְ וַחֲרוֹן אַפֶּיךָ יִשְׁיֶגְם: תִּרְדְּדוּף בְּאֵף וְתִשְׁמִידֶם מִתַּחַת שָׁמַיִ ה'

#18 תלמוד ירושלמי מס' פסחים פרק י דף לו - ...רבנן אמרי כנגד ארבעה כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד להשקות את אומות העולם

#19 משנה ברורה סימן תעג ס"ק עה - ט"ז פעמים - כנגד אותיות י"ו משמו של הקב"ה שהכה את פרעה

#20 ס' טעמי המנהגים

תע"ג ס"ק כ"ט וז"ל, אמירת הגדה אין לומר בה...
תקלה טעם שנוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבעו כשיגיע לדם ואש ותימרות עשן וכן כשמזכיר המכות דצ"ך עדי"ש באח"ב, זכר למה שנאמר אצבע אלהים היא, וא"כ יש לזרוק באצבעו* (חק יוסף סי' תע"ג ס"ק ל"ד). ועוד לרמוז שעל ידי המכות היה נחסר מהם כל פעם ומתמעטין;
ובמהרי"ל כתב וז"ל, מהר"ש כשאמר דם, צפרדע כו' שוטף בכל תיבה ותיבה פעם אחת מן הכוס לחוץ. ואמר שכונה ראב"ה. ונראה לו הטעם דר"ל סכל אלו יצילנו ויבואו על שונאינו, דהא הכוסות להצלה לישראל:

#21 ס' סדר בערוך ח"ב עמ' קעט

רמז לכוס התרעלה לעתיד לבוא יד. בירושלמי אמרו³⁶, שארבע כוסות רומזות לארבע כוסות של פורענויות שעתיד הקב"ה להשקות את אומות העולם לעתיד לבוא. ולכן שופכים טיפות היין בהזכרת המכות, כדי לרמוז בזה שמכות אלו שנענשו בהן המצרים הן רק כטיפה מן הכוס, ביחס לכוס התרעלה שעתיד הקב"ה להשקות את צוררינו³⁷.

המכות מיעטו את המצרים טו. שפיכת טיפות היין בשעת קריאת המכות מרמזת, שעל ידי המכות נחסרו המצרים ונתמעטו³⁸.

אין מברכים על כוס של פורענות יז. בגמרא אמרו⁴², שאין מברכים על כוס של פורענות, ולכן שופכים היין בשעת אמירת המכות, ומכוונים שלא לומר הפורענות על היין שבכוס רק על היין שנשפך, ומה שנשאר בכוס הוא יין המשמח⁴³.

סימן ברכה כנגד הקללות יח. כשם ששופכים היין של הברכה במוצאי שבת לסימן ברכה בתחילת

השבוע⁴⁴, כן שופכים היין בשעת הזכרת המכות שלקו המצרים, לסימן טוב ולרמוז שהמכות על מצרים באו, ועלינו יבואו הברכות.

#22 מלבי"ם משלי כד: יז - בנפול אויבך אל תשמח - יש הבדל בין שמחה וגיל, שהשמחה היא התמידית על דבר תמידי, והגיל הוא לפי שעה על דבר מתחדש, כמו בשורה טובה וכדומה, ועז"א שלא תשמח בתמידות במה שאויבך נפל ממדרגתו, ואף גם בעת שנכשל, שהוא התחלת הנפילה, אל יגל לבד לפי שעה, על הבשורה שהגיע לך מתחלת מפלתו:

#23 העמק דבר במדבר כה: יב - ובשביל כי טבע המעשה שעשה פינחס להרוג נפש בידו. היה נותן להשאיר בלב הרגש עז גם אח"כ, אבל באשר היה לש"ש משי"ה באה הברכה שיהא תמיד בנחת ובמדת השלום.